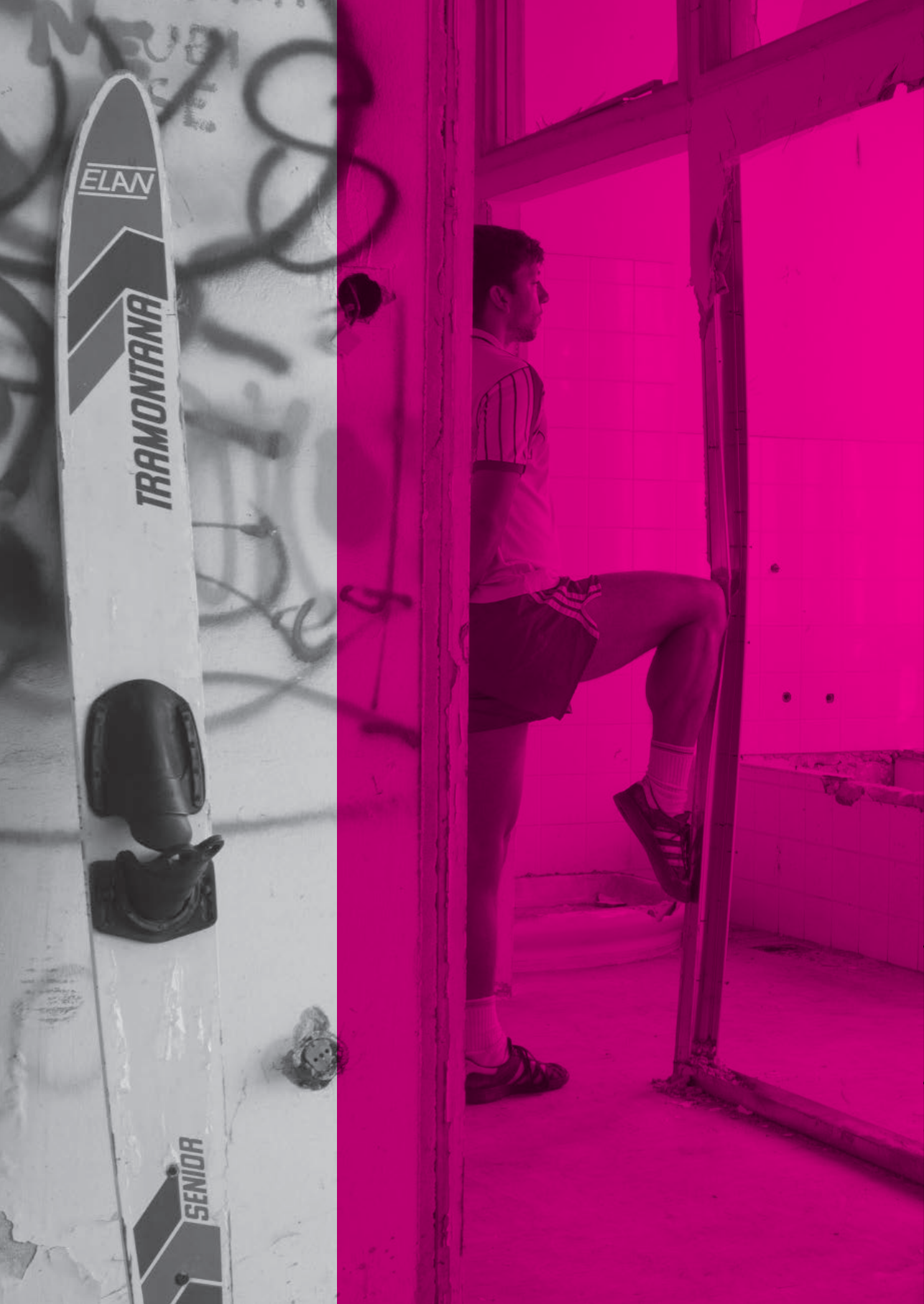

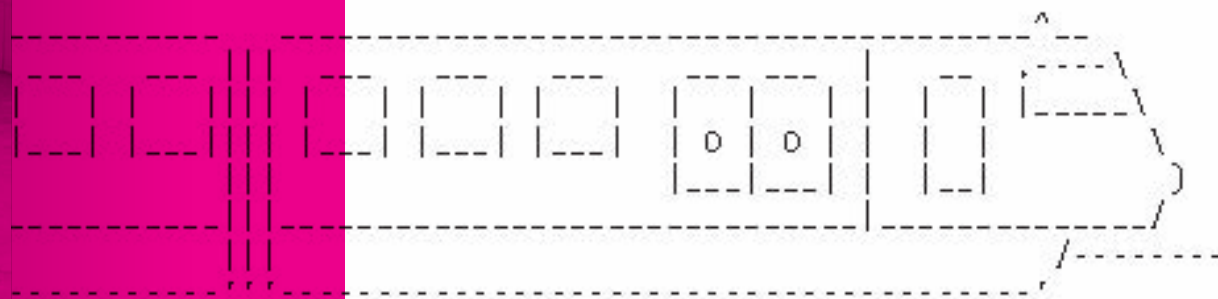

Poglavje 1

Kilometri med teorijo in prakso

Pregled tridesetletnega
razvoja mladinske
politike v Sloveniji

Tin Kampl
Tomaž Deželan

Ključne prelomnice v razvoju mladinske politike v Sloveniji

1990: ustanovitev Mladinskega sveta Slovenije

1991: ustanovitev Urada RS za mladino

2005: Strategija Urada RS za mladino na področju
mladinske politike do leta 2010

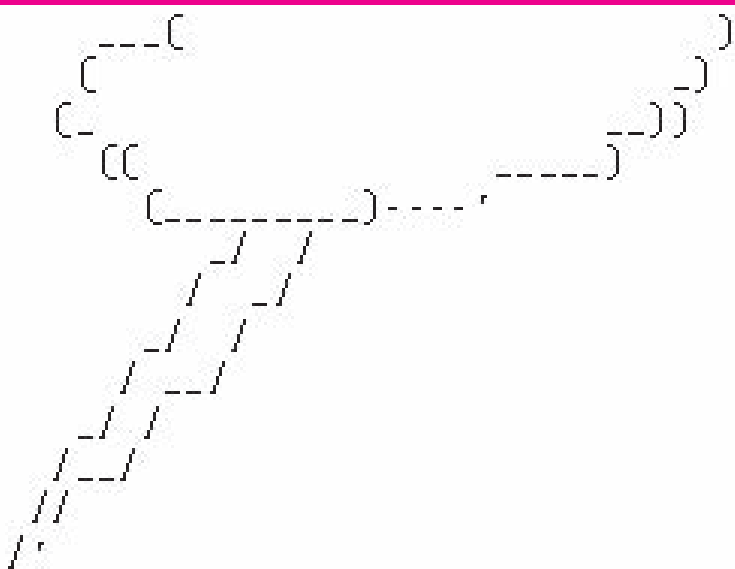
2009: vzpostavitev Sveta Vlade RS za mladino

2010: sprejem Zakona o javnem interesu
v mladinskem sektorju

2011: objava rezultatov raziskave Mladina 2010

2013: sprejem Resolucije o Nacionalnem programu
za mladino 2013–2022

2017: prvo vmesno poročilo in evalvacija izvajanja
Nacionalnega programa za mladino 2013–2022

Kontekst mladinske politike v Sloveniji

Mladinska politika predstavlja specifično polje javnih politik, ki se od ostalih ne razlikuje samo po zvrsti, ampak predvsem po paleti načel, na katerih temelji, kot tudi po širokem spektru učinkov, ki jih dosega. Je več kot samo javnopolitični odgovor na posamezne izzive, ki jih je potrebno nasloviti v zvezi z mladimi, saj predstavlja zavezo za jasno delovanje države v smeri zagotavljanja dobrih življenjskih pogojev in priložnosti za mlade (Denstad, 2009). Na splošno mladinska politika naslavlja različne in med seboj povezane dimenzije v življenju mladih: njihovo blaginjo, izobraževanje, demokratično participacijo in vključenost. Prav tako lahko ponuja priložnosti za mlade, da ti razvijajo svoje znanje, veščine in odnos z namenom, da bodo našli svoje mesto v družbi, se osamosvojili, da bodo aktivni v civilni družbi in vstopili na trg dela (Youth Partnership, 2019).

Mladinska politika se je v zadnjih desetletjih korenito razvila v smer naslavljanja širokega razpona tveganj in priložnosti, s katerimi se soočajo mladi, kar pa terja obsežnejše strategije, ki pokrivajo različna javnopolitična področja, kot so zaposlovanje, sociala, formalno in neformalno izobraževanje, zdravje, stanovanjska politika, kultura idr., prav tako pa tudi presečne izzive, kot so socialna vključenost, participacija mladih in enakost spolov (Youth Partnership, 2019). Ko gre za področje mladinske politike, se moramo zavedati, da med državami vlada precejšnja pestrost, zato ne moremo govoriti o poenotenem razumevanju že tako osnovnih pojmov, kot so mladinska politika, mladinsko delo ali celo mladi kot taki, saj je njihovo razumevanje v različnih državah in javnopolitičnih področjih lahko drugačno (Taru, 2017).

Drži tudi to, da je v marsikateri državi na razvoj mladinske politike močno vplivalo mednarodno okolje, s tem pa imamo predvsem v mislih različne mednarodne organizacije, ki to področje že dlje časa sistematično razvijajo, še preden se je v posameznih državah razvilo zavedanje o potrebi po tem. Ravno mednarodne organizacije so bile tiste, ki so marsikdaj nudile pomembno spodbudo za sistematičen razvoj mladinske politike, in med take države sodi tudi Slovenija, kar bomo dokazovali v nadaljevanju. Seveda se je s tem vzpostavila tudi tendenca po integriranem pristopu k mladinski politiki, ki jo podpirajo mnoge mednarodne organizacije in združenja (Kuhar in Leskošek, 2008), pri čemer pa gre v slovenskem primeru predvsem omeniti tri: Organizacijo združenih narodov, Svet Evrope in Evropsko unijo.

V tem poglavju smo se osredotočili na pregled razvoja slovenske mladinske politike, ki upošteva pomembno vlogo mednarodnih organizacij in jo skuša tudi podrobneje opredeliti. Ob tem smo si za vodilo pregleda zastavili ključna načela dobre mladinske politike, ki so nam omogočila uravnovešen pregled ključnih premikov ter tudi zamujenih priložnosti.

Ključna mednarodna izhodišča za slovensko mladinsko politiko

Če se vrnemo na izhodišče, lahko začetke razvoja mladinske politike postavimo že v 19. stoletje, ko so mladi začeli biti videni kot drugačna družbena kategorija. Sodobne ideje o mladinski politiki so se po drugi strani pojavile po drugi svetovni vojni, v povezavi z razvojem države blaginje (Taru, 2017). V mednarodnih organizacijah so se prvi obrisi integrirane oziroma čezsektorske mladinske politike

pojavi konca 50-ih in na začetku 60-ih let prejšnjega stoletja, v 90-ih letih pa je v evropskem kontekstu področje mladinske politike pridobilo pomemben zagon v okviru evropske socialne, zaposlovalne in ekonomske politike, katerih cilj je bil okrepiti mednarodno konkurenčnost EU, ki je prav tako oblikovala bolj splošen kontekst razvoja čezsektorske mladinske politike (prav tam). Na pobude mladinske politike je pomembno vplivala gospodarska in socialna agenda EU, ki je kot glavni cilj politike postavila boj proti revščini oziroma socialni izključenosti (Colley v Taru, 2017). V okviru Sveta Evrope je sicer imela mladinska politika nekoliko drugačen fokus, saj je poudarjala udeležbo mladih na organizacijski, skupnostni in družbeni ravni ter pomen demokratičnih gibanj in gibanj civilne družbe (Eberhard, 2002). Čeprav socialnoekonomsko vključevanje mladih iz ranljivih socialnih okolij ni edini cilj evropskih javnopolitičnih dokumentov, ta kljub temu ostaja osrednja skrb evropske mladinske politike od začetka 21. stoletja (Taru, 2017). Ne samo na nadnacionalni ravni, ampak tudi na ravni mladinskih politik posameznih držav sta Evropska unija in Svet Evrope odigrali pomembno vlogo, verjetno najizraziteje skozi proces odprte metode koordinacije¹ ob prelomu tisočletja (prav tam).

Evropska unija

Evropska unija je sicer formalno področje mladine med politike EU uvrstila relativno pozno, z Maastrichtsko pogodbo leta 1992. Neposredno sicer na zelo skop način, saj se je področja dotaknila zgolj v 126. členu, ki predvideva spodbujanje mladinskih izmenjav ter izmenjave mladinskih delavcev oziroma, kot je zapisano v pogodbi, »socio-izobraževalnih inštruktorjev« (Pogodba o Evropski uniji, 126. člen). Posredno pa je ponudila podlage za razvoj mladinske politike na evropski ravni na različnih področjih, ki zadevajo mlade, npr. na polju zaposlovanja, mobilnosti mladih raziskovalcev, kulture, zdravja, varstva potrošnikov ipd. (Debeljak, 2009). Zametke aktivnosti na področju mladine lahko najdemo sicer že prej, vendar so bili omejeni zgolj na nekatere specifične programe (npr. program Mladi za Evropo, ki ga je Evropska komisija vpeljala že v letu 1988).

Prelomnico na področju mladine v okviru EU predstavlja Lizbonska strategija iz leta 2000, ki je v svoje središče med drugim postavila razvoj človeškega kapitala, s tem pa tudi mlade, čemur je sledila leta 2001 sprejeta *Bela knjiga Nova spodbuda za evropsko mladino*, ki je predstavljala začetek pospešenega razvoja področja v naslednjih letih. Z belo knjigo je Evropska komisija predlagala institucionalizacijo sodelovanja držav članic na področju mladine z uporabo odprte metode koordinacije (OMK) na štirih prednostnih področjih (informiranje mladih, participacija, prostovoljne aktivnosti ter boljše poznavanje mladih) ter krepitev mladinske dimenzije v drugih sektorskih politikah (izobraževanje, vseživljenjsko učenje, mobilnost, zaposlovanje in družbena integracija, boj proti rasizmu in ksenofobiji; Evropska komisija, 2001).

Po beli knjigi sta bila ključna dokumenta, ki sta prispevala k pospešenemu poglobljanju področja, še Evropski mladinski pakt iz leta 2005 in Resolucija o prenovljenem okviru sodelovanja na področju mladine 2010–2018 iz leta 2009. *Evropski mladinski pakt* je leta 2005 sprejel Evropski svet kot enega ključnih instrumentov za doseganje ciljev Lizbonske strategije, saj je zavezoval države članice k

¹ Odprta metoda koordinacije (OMK) je način medvladnega oblikovanja politike, ki je za države članice nezavezujoč.

poglobljenim naporom na področju rasti in delovnih mest, s tem pa se je dvignila tudi zavest o mladinski politiki na ravni EU in o pomenu osamosvajanja mladih. Prav tako je poudaril pomen participacije mladih, kar je kasneje botrovalo vzpostavitvi strukturiranega dialoga. *Resolucija o prenovljenem okviru sodelovanja na področju mladine 2010–2018* (t. i. Prenovljeni okvir), ki jo je leta 2009 sprejel Svet ministrov, je po drugi strani nadgradila takratni okvir evropskega sodelovanja na področju mladine, pri čemer je Svet sledil smernicam in predlogom, ki jih je spomladi istega leta objavila Evropska komisija v sporočilu z naslovom *Strategija EU za mlade – vlaganje in opolnomočenje, Prenovljena odprta metoda koordinacije za naslavljanje izzivov in priložnosti za mlade*.

Temeljna vizija Strategije EU za mlade je bila povečati vlaganja v mlade preko povečanja sredstev za razvoj področij, ki vplivajo na mlade in njihovo blaginjo, ter krepitev vloge mladih pri prenovi družbe, pri čemer je Komisija predvidela prenovljeno OMK kot orodje za krepitev in spodbujanje vključevanja mladinske dimenzije v druge sektorske politike ter za krepitev participacije mladih. Hkrati je Prenovljeni okvir predvidel uporabo instrumentov, kot so: na dejstvih utemeljeno oblikovanje javnih politik, vzajemno učenje med državami članicami EU, poročanje o napredku, posvetovanja in strukturirani dialog z mladimi in mladinskimi organizacijami idr. (Svet Evropske unije, 2009). K veljavi mladinske politike na ravni EU je dodatno prispevala leta 2010 sprejeta strategija *Evropa 2020*, ki je nadomestila prejšnjo Lizbonsko strategijo in je bila utemeljena na sedmih vodilnih pobudah, ki bi naj sledile uresničevanju ciljev pametne, trajnostne in vključujoče rasti, pri čemer je bila ena izmed pobud Mladi in mobilnost. Ta je stremela k povečanju uspešnosti izobraževalnih sistemov in olajšanju vstopa mladih na trg dela (Sporočilo Komisije, 2010), s tem pa je bila na ravni strateških usmeritev EU tudi bolj prepoznana vloga mladih in mladinske politike.

Obdobje od sprejema Lizbonske strategije do danes je za mladinsko politiko na ravni EU predstavljalo obdobje pospešenega razvoja, ki je rezultiralo tako v njeni prepoznavnosti kot tudi v razvoju nekaterih instrumentov, ki so vplivali tudi na spodbujanje razvoja mladinske politike v posameznih državah članicah. Ne moremo mimo dejstva, da se je v tem času korenito spremenilo razumevanje mladih in mladinskih politik in se je mladinsko dimenzijo začelo naslavljanje tudi v okviru drugih sektorskih politik, kar je pomenilo pomemben korak k ustvarjanju integrirane čezsektorske mladinske politike. Tem usmeritvam sledi tudi aktualna *Strategija EU za mlade 2019–2027*, ki jo je Svet EU sprejel konec leta 2018 in gradi na izkušnjah in odločitvah iz preteklih letih, si za cilj postavlja reševanje obstoječih in prihodnjih izzivov mladih ter predstavlja okvir ciljev, načel, prednostnih nalog, osrednjih področij in ukrepov, ki naj bi bili vodilo vsem relevantnim deležnikom za sodelovanje na področju mladinske politike (Svet Evropske unije, 2018). Strategija je tematsko razdeljena na tri dele – angažiranje, povezovanje in opolnomočenje – ter dopolnjena z Evropskimi cilji mladih, ki so produkt posvetovanj z mladimi v okviru strukturiranega dialoga. Za uresničevanje Strategije EU za mlade so predvideni instrumenti, ki so smiselna nadgradnja tistih iz Prenovljenega okvira: na dokazih temelječe oblikovanje mladinske politike in pridobivanje znanja; vzajemno učenje in razširjanje informacij; participativno upravljanje; uporaba programov in sredstev EU; načrtovanje prihodnjih nacionalnih dejavnosti; mladinski dialog (prej strukturirani dialog); koordinator EU za mlade; obveščanje in podpora mladih; triletni delovni načrti EU za mladino; spremljanje, poročanje in ocenjevanje; ter vmesna evalvacija.

Svet Evrope

Svet Evrope je začel področje mladine naslavljaati leta 1982 z ustanovitvijo ad hoc medvladnega Odbora strokovnjakov za mladinska vprašanja in z organizacijo prve Konference evropskih ministrov za mladino v letu 1985, kateri je sledilo še osem tovrstnih konferenc do leta 2012. Na podlagi razprav, ki so potekale na konferencah, je Sektor za mladino razvijal različne instrumente in programe, katerih namen je bila promocija in podpora razvoju mladinskih politik v okviru Sveta Evrope in v posameznih državah (Siurala, 2006). Eden takih instrumentov so bili tudi pregledi nacionalnih mladinskih politik, katerih namen je bila podpora državam pri razvoju mladinske politike. Poleg podpore je bil namen pregledov tudi identifikacija skupnih značilnosti nacionalnih mladinskih politik, ki bi omogočile vzpostavitev evropskega pristopa na področju mladinske politike, in prispevek k medsebojnemu učenju v kontekstu razvoja, oblikovanja in implementacije mladinske politike (Cink, 2016). Smiselno nadaljevanje teh prizadevanj se udejanja tudi skozi enega zadnjih instrumentov za razvoj mladinske politike, ki ga je predstavil Svet Evrope, tj. orodja za samoocenjevanje mladinskih politik, ki je bilo razvito v podporo državam članicam pri samooceni skladnosti nacionalne mladinske politike s standardi mladinske politike Sveta Evrope. Temeljni standardi Sveta Evrope za mladinsko politiko, na katerih je osnovano orodje, izhajajo iz temeljnih vrednot Sveta Evrope in širšega razumevanja mladinske politike ter posegajo na polje aktivnega sodelovanja, informiranja, spodbujanja vključevanja, mobilnosti in dostopanja do pravic mladih ter kakovostnega mladinskega dela (za več glej Svet Evrope, 2021).

Med instrumenti Sveta Evrope, ki delujejo kontinuirano in pomembno prispevajo k razvoju mladinske politike tako na ravni Sveta Evrope kot tudi na ravni držav, ne smemo spregledati relevantnih soupravljaljskih teles, ki delujejo na področju mladine in v okviru katerih predstavniki držav in predstavniki mladinskih organizacij in mladih soodločajo o mladinski politiki znotraj Sveta Evrope; tj. Evropskih mladinskih centrov v Strasbourgu in Budimpešti, Evropske mladinske fundacije ter in partnerstva z Evropsko komisijo na področju mladine.

Krovni dokument Sveta Evrope, ki smiselno povzema pretekli razvoj in dosežke na področju mladinske politike in postavlja usmeritve naprej, je leta 2019 sprejeta *Strategija mladinskega sektorja 2030*, katere poslanstvo je širitev sodelovanja mladih, krepitev dostopa mladih do pravic in poglobljanje znanja mladih (Svet Evrope, 2020). V strategiji si Svet Evrope postavlja prednostna področja, ki jih želi uresničevati skozi že vzpostavljene instrumente, predvsem oživitve pluralne demokracije, dostop mladih do pravic, skupno življenje v mirnih in vključujočih družbah ter mladinsko delo (prav tam).

Organizacija Združenih narodov

Med še posebej relevantnimi mednarodnimi organizacijami je potrebno izpostaviti tudi Organizacijo združenih narodov (OZN), katere procesi niso imeli neposrednega odločilnega vpliva na razvoj mladinske politike v Sloveniji, so pa zaznamovali mednarodno okolje s postavljanjem smernic. Začetki naslavljanja vprašanj, ki so povezana z mladimi v okviru OZN, segajo v leto 1965, ko so države članice sprejele *Deklaracijo o spodbujanju idealov miru, medsebojnega spoštovanja in razumevanja med narodi pri mladih*, večji korak v smeri sistematičnega razvoja mladinske politike pa je bil narejen leta 1985, ki ga je Generalna skupščina

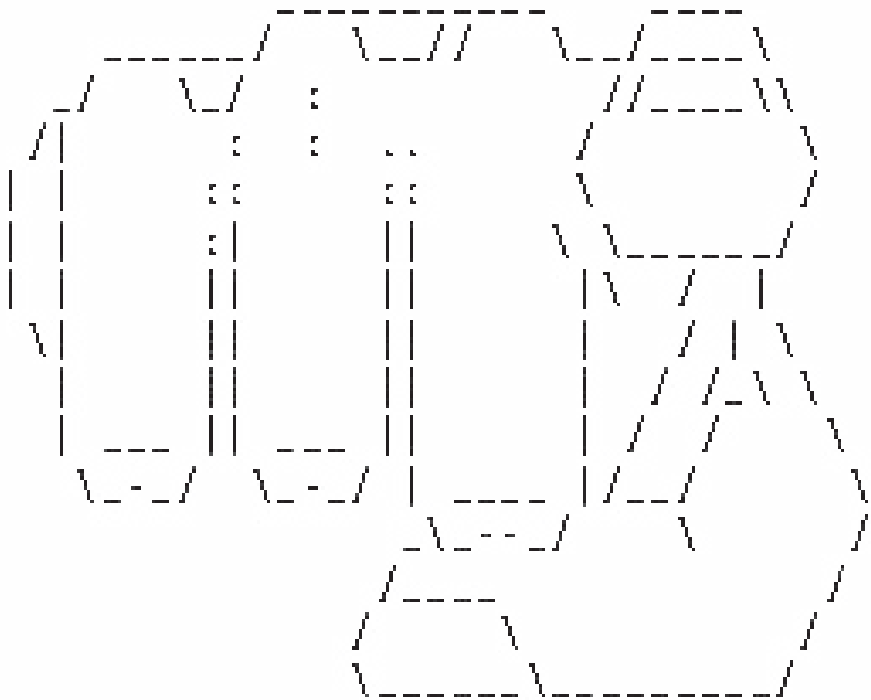
OZN razglasila za *mednarodno leto mladih*, s tem pa opozorila na pomembno vlogo mladih v družbi ter se zavzela za nacionalne mladinske politike, ki so čezsektorske in integrirane (Nico, 2017).

Z mednarodnim letom mladih je Generalna skupščina OZN tudi identificirala področja participacije, razvoja in miru za prevladujočo skrb mednarodne skupnosti, povezano z distributivno pravičnostjo, udeležbo prebivalstva in kakovostjo življenja. To se odraža tudi v smernicah, ki predstavljajo splošne teme *Svetovnega akcijskega načrta za mlade do leta 2000 in dalje* (World program of action for youth, WPAY; OZN, 2010). Z akcijskim načrtom je OZN nadgradila prizadevanja na področju razvoja mladinske politike, saj je opredelila okvir in smernice za oblikovanje mladinske politike na globalni in nacionalni ravni. Kot tak velja omenjeni okvir za prvi globalni načrt načrtovanja učinkovite nacionalne mladinske politike (Cink, 2016). Z načrtom so države članice spodbujene k oblikovanju in sprejemanju integriranih mladinskih politik s kontinuiranim procesom spremljanja in vrednotenja položaja mladih, s sprejemanjem čezsektorskih programov in ukrepov z jasnimi in časovno opredeljenimi cilji ter s sistematičnim vrednotenjem napredka (prav tam).

Ob tem velja omeniti tudi prizadevanja bivšega generalnega sekretarja OZN Ban Ki Moona, ki je dal področju mladih velik poudarek; temu je v letu 2013 sledilo sprejetje dokumenta *Youth – SWAP*, katerega namen je spodbuditi povezanost in sinergičnost celotnega sistema OZN na ključnih področjih, povezanih z mladimi, in predstavlja načrt, ki identificira glavne prioritete sistema OZN na področju mladine (OZN, 2013). Istega leta je bil imenovan tudi prvi posebni odposlanec generalnega sekretarja OZN za mlade, leto kasneje pa tudi izveden prvi Globalni forum o mladinski politiki, ki je potekal v Bakuju v večdeležniškem formatu.

Načela dobre mladinske politike kot konceptualno izhodišče

Ko govorimo o mladinski politiki, govorimo o načinu delovanja posamezne države na področju izboljšanja položaja mladih, njihovega opolnomočenja in polnega vključevanja v družbo. Lahko bi dejali, da gre tudi za vpogled v to, kako država in njeni odločevalci dojemajo mlade. To se kaže v eni izmed osrednjih karakteristik dobro delujoče mladinske politike, ali država **mlade dojema kot vir ali kot problem**. Morda se zdi, da gre le za enega v nizu političnih sloganov, vendar to razlikovanje predstavlja pomembno dihotomijo v percepciji mladinske politike in njenega razvoja (Denstad, 2009). Odpira namreč pomembna vprašanja, na primer ali bo mladinska politika del osrednje ali obrobne skupine javnih politik ter ali bo njen pristop sinhroniziran ali segmentiran (Williamson, 2002). Razumevanje mladinske politike kot problemsko orientirane pomeni, da se mlade razume kot nekoga, ki je v ranljivem in ogroženem položaju in potrebujejo zaščito skozi javne politike, lahko pa tudi kot nekoga, ki povzroča težave. Posledično to pomeni, da mladinska politika naslavlja specifične segmente populacije mladih z zelo malo ali celo brez koordinacije različnih sektorjev. V praksi se to kaže tako, da se države skozi ukrepe večinoma odzivajo na posamezne izzive. Po drugi strani pa pristop, ki mlade dojema kot vir v družbi, mladinsko politiko usmerja v zagotavljanje aktivne participacije vseh mladih ter v raziskovanje in iskanje načinov opolnomočenja za uresničitev njihovega potenciala. Tovrstna mladinska politika je bolj proaktivna in kot pomembnega soustvarjalca prepoznava tudi mlade. Ključni področji sta v tem pogledu izobraževanje in podpiranje mladih, da postanejo aktivni državljani

(Kuhar in Leskošek, 2008). Prav tako takšna mladinska politika podpira mlade, da živijo primerno svoji starostni skupini, in spodbuja njihovo neodvisnost ter kritično razmišljanje. Cilj takšne politike je imeti integrirani čezsektorski pristop, ki bo usmerjen v mlade ter njihove potrebe in izzive (Denstad, 2009).

Ena izmed posebnosti mladinske politike je tudi njen med- oziroma **čezsektorski značaj**, saj posega na mnoga druga področja javnih politik (Rakar in drugi, 2011). Mladinska politika ni samo skupek delovanj različnih sektorjev, ki vplivajo na mlade, temveč zavestna in strukturirana medresorska politika mladinskega resorja, ki sodeluje z drugimi resorji in koordinira storitve za mlade (Kuhar in Leskošek, 2008). Besedo sektor v kontekstu mladinske politike lahko razumemo na dva načina, in sicer v smislu sektorjev (tudi resorjev) javne politike (npr. izobraževanje, zaposlovanje, zdravje) ali sektor v širšem družbenem smislu (npr. javni sektor, nevladni sektor, gospodarski sektor). V kontekstu evropske mladinske politike je sektor običajno razumljen na prvi način, torej da se nanaša na različna področja javnih politik, različna ministrstva ali oddelke znotraj ministrstev, seveda pa je v določenih kontekstih mišljen tudi v drugem pomenu (Taru, 2017). K pomenu čezsektorskega značaja lahko dodamo še eno dimenzijo, v kateri se lahko čezsektorska mladinska politika nanaša tudi na vertikalno sodelovanje, na primer med centralno vlado in občinami (prav tam). Ob pogledu na različne ureditve mladinske politike v Evropi je jasno, da je mladinska politika razumljena kot veliko več kakor *mladinska politika sama po sebi* in da mora sodelovati, komunicirati, obsegati, integrirati ali voditi nabor usklajenih načrtov, ukrepov, programov in politik, ki so načeloma v formalni ali pravni odgovornosti drugih sektorjev. Zaradi čezsektorske-

ga značaja mladinske politike je hkrati pomembno, da je tudi **jasno definirana in vzpostavljena vladna avtoriteta** za področje mladine, ki prevzema vlogo koordinatorja razvoja nacionalne mladinske politike (Denstad, 2009). Tovrstna avtoriteta, ki je lahko organizirana kot samostojno ministrstvo ali kot drug vladni organ, mora biti prepoznana in imeti vzpostavljene močne vezi z ministrstvi za uspešno koordinacijo njihovega medsebojnega sodelovanja.

Kot je bilo že rečeno, je eden najpomembnejših atributov mladinske politike, ki mlade dojema kot vir, njihova **participacija skozi celotni javnopolitični proces** – tako pri razvoju mladinske politike kot tudi pri njeni implementaciji. Mladi bi morali imeti pravico, sredstva, podporo, priložnosti in prostor za sodelovanje kot partnerji v mladinski politiki, morali bi svetovati ali soodločati o njeni zasnovi, prispevati k zagotavljanju storitev mladinske politike ter spremljati in evalvirati vplive mladinske politike, in to ne zgolj kot upravičenci do njenih storitev (Youth Partnership, 2019). Obstaja široka paleta razlogov, ki govorijo v prid spodbujanju participacije mladih v javnopolitičnem procesu in se raztezajo od že omenjenega dojemanja mladih kot vira do tega, da obstajajo pravni in formalni razlogi, zakaj bi morali biti mladi naravni partnerji v odločevalskih procesih, če se želi izpolnjevati zaveze, ki jih države podajajo s podpisovanjem mednarodnih sporazumov in listin (Denstad, 2009). Na tem mestu, ko gre za spodbujanje participacije, gre izpostaviti Konvencijo OZN o otrokovih pravicah, ki v svojem 12. členu naslavlja participacijo otrok pri vladnih odločitvah, ki vplivajo na njih, prav tako pa tudi Revidirano evropsko listino o vključevanju mladih v lokalno in regionalno življenje, ki jo je leta 2003 sprejel Kongres lokalnih in regionalnih oblasti v Evropi, eden od stebrov Sveta Evrope (prav tam). Med razlogi za spodbujanje participacije mladih velja navesti tudi, da lahko preko vključevanja mladih oblikovalci politik najbolje identificirajo in z njihovo pomočjo razumejo potrebe in izzive mladih; za sprejete odločitve pridobijo potrebno legitimnost in si z vključevanjem mladih v sprejemanje odločitev z njimi lastijo politiko, kar lahko prispeva tudi k učinkovitejšemu izvajanju tako oblikovanih politik (prav tam).

V okviru mladinske politike bi morale **pomembno vlogo** zavzemati **nevladne mladinske organizacije**, ki bi uživale tudi močno prepoznavo in podporo odločevalcev (Denstad, 2009). Kot civilnodružbene organizacije, ki združujejo veliko število mladih, so mladinske organizacije definirane kot avtonomna demokratska prostovoljna združenja mladih, ki s svojim delovanjem omogočajo mladim ustvarjanje načrtnih in nenačrtnih učnih izkušenj ter omogočajo oblikovanje in izražanje njihovih stališč ter izvajanje aktivnosti v skladu z njihovo interesno, kulturno, nazorsko ali politično usmeritvijo (Mladinski svet Slovenije, 2010). O pomembnosti participacije mladih preko mladinskih organizacij, ki vstopajo v javnopolitični proces, govori tudi argument, da te organizacije predstavljajo instrument, ki ponuja možnost premostitve problemov nepovezanosti mladine, vsesplošne apatije in odsotnosti primerne zastopanja interesov mladih (Rakar in drugi, 2011). Pomembno stičišče združevanja mladinskih organizacij in njihovih interesov v večini evropskih držav predstavljajo mladinski sveti, ki bi morali zasedati privilegirano vlogo partnerja političnih odločevalcev pri razvoju in implementaciji mladinskih politik. Zaradi pomembnosti participacije mladih mora mladinska politika **prepoznavati** tako **(nevladni) mladinski sektor** in njegove organizacije kot tudi **mlade posameznice in posameznike** ter oblikovati in izvajati takšne ukrepe in programe, ki bodo spodbujali mlade, da postanejo angažirani in aktivni

državlani ter prevzamejo odgovornost za sooblikovanje družbe (Denstad, 2009). Politični odločevalci se morajo namreč zavedati dejstva, da niso vsi mladi vključeni v mladinske organizacije in jim je prav tako potrebno dati priložnost in mesto za posvetovanje v procesu oblikovanja mladinskih politik. Eden takih mehanizmov, ki mlade **neposredno vključuje v posvetovanja**, je mladinski (strukturirani) dialog, s katerim se mladi, mladinske organizacije in mladinski sveti ter raziskovalci s področja mladine aktivno vključujejo v politični dialog z odgovornimi za mladinsko politiko.

Prav tako pomemben atribut kakovostne mladinske politike je **konkretna in transparentna strategija**, ki na najboljši možni način analizira in naslavlja resnične potrebe populacije mladih. To lahko dosega z jasno postavljenimi in konkretiziranimi cilji ter ukrepi, ki podpirajo njihovo doseganje. Cilji morajo biti postavljeni na način, da omogočajo tako dolgoročno kot tudi srednje- in kratkoročno spremljanje njihovega uresničevanja z možnostjo sprotnega odzivanja na morebitna odstopanja pri njihovem doseganju. Za uspešno spremljanje in merjenje doseganja ciljev morajo biti ti pospremljeni z ustreznimi kazalniki, ki to tudi omogočajo. Transparentnost strategije se zrcali v jasno razvidni odgovornosti koordinatorja mladinske politike, nosilcev posameznih ukrepov, prav tako pa tudi v povezavi med cilji na eni ter ukrepi na drugi strani (Denstad, 2009). Z zagotavljanjem transparentnosti se zagotavlja tudi odgovornost do mladih.

Da bodo cilji in ukrepi mladinske politike oblikovani na tako, da bodo naslavljali dejanske potrebe mladih, morajo biti utemeljeni z ustreznimi podatki. Na **dokazih in znanju temelječa mladinska politika** obsega dve dimenziji: raziskovalno oziroma znanstveno znanje in praktično oziroma izkustveno znanje, oboje pa je izjemnega pomena za razvoj politike (Denstad, 2009). Poleg potreb po relevantnem znanju in dokazih za namene oblikovanja mladinske politike je pomembno poudariti tudi potrebo po zbiranju podatkov in raziskovanju področja mladine za namene rednega spremljanja oziroma monitoringa ter evalvacije oblikovanih politik, kar nudi edino realno oceno uspešnosti posameznih ukrepov in programov.

Razvoj mladinske politike v Sloveniji

Začetek razvoja mladinske politike v samostojni Sloveniji lahko časovno postavimo ob bok osamosvojitvi države leta 1991, ko je bil ustanovljen Urad RS za mladino. To je leto, ki ga lahko označimo kot začetek formalnega naslavljanja položaja mladih v Sloveniji v okviru državnih politik in institucij. Leto pred tem je bil ustanovljen tudi Mladinski svet Slovenije kot krovna mladinska organizacija v Sloveniji, ki je s tem prevzel vlogo zagovornika interesov mladinskih organizacij v odnosu do političnih odločevalcev. Ob pogledu na tridesetletno prehojeno pot mladinske politike v Sloveniji lahko ugotovimo, da se je ta v različnih obdobjih razvijala različno intenzivno ter da je bila, kot je bilo že uvodoma povedano, pod vplivom različnih mednarodnih organizacij, v okviru katerih je Slovenija sodelovala. Na splošno bi lahko tri desetletja razdelili na obdobje pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo, obdobje vstopa in takoj po njem, ko so bili opravljeni pomembni koraki v smeri krovnega zakona o javnem interesu v mladinskem sektorju in nacionalnega programa, ter obdobje, ki je tem dokumentom sledilo.

Začetki in vpliv Sveta Evrope

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je mladinsko politiko v Sloveniji v veliki meri zaznamoval Svet Evrope, v katerega delovanje na področju mladine se je Urad RS za mladino (dalje URSM) vključil leta 1992, ko je Slovenija pridobila status podpisnice Evropske kulturne konvencije. Urad je bil sicer ustanovljen leta 1991 kot posledica pobude treh zborov Skupščine RS ob obravnavi predloga zakona o mladinskih svetih (Škulj, 2016). S pridobitvijo statusa podpisnice konvencije je urad začel sodelovati v Evropskem usmerjevalnem odboru za mladino (European Steering Committee for Youth – CDEJ), ki ga sestavljajo predstavniki ministrstev ali drugih teles, odgovornih za mladino, in katerega namen je, da skrbi za sodelovanje mladinskega sektorja na vladni ravni, in to na način, da zagotavlja okvir za primerjavo nacionalnih mladinskih politik, izmenjavo dobrih praks in vzpostavljanje standardov (Svet Evrope, b. d.).

Sodelovanje urada v CDEJ-u je na mladinsko politiko v Sloveniji vplivalo tako po vsebinski kot tudi po organizacijski oziroma upravljavski plati. Na slednje predvsem v kontekstu spogledovanja z modelom soupravljanja (*co-management*), ki je bil vzpostavljen na ravni Sveta Evrope, in z vnašanjem tega modela v slovenski prostor z ustanovitvijo Mešane komisije za mladinska vprašanja, ki je predstavljala soupravljavsko telo med predstavniki mladinskih organizacij oziroma Mladinskega sveta Slovenije (dalje MSS) na eni strani in predstavniki države (URSM) na drugi. Ta komisija v tem kontekstu predstavlja predhodnico današnjega Sveta Vlade RS za mladino. Na vsebinski ravni pa se je sodelovanje v organih in delovnih telesih Sveta Evrope zrcalilo v večji pozornosti urada, usmerjeni v področji informiranja in svetovanja mladim (Škulj, 2016).

Urad za mladino je tako nadgradil svoje poprejšnje delovanje na teh dveh področjih z leta 1995 objavljenim konceptom informiranja in svetovanja za mlade v Sloveniji, ki je temeljil na priporočilih Sveta Evrope državam članicam glede informacij in svetovanja za mlade (1990), Evropski listini o sodelovanju mladih na občinskem in regionalnem nivoju (1992) in Evropski listini o informiranju mladih, ki jo je leta 1993 sprejela Evropska zveza za informiranje in svetovanje mladim (European Youth Information and Counselling Agency – ERYCA; Cink, 2016). Pomembno področje mladinske politike Sveta Evrope je bila tudi mobilnost mladih, ki se je razvijala predvsem preko Evropske mladinske kartice, kateri se je Slovenija pridružila leta 1999 s podpisom delnega sporazuma o mladinski mobilnosti preko mladinske kartice v okviru Sveta Evrope, samo implementacijo kartice pa je prevzel nevladni partner, sprva Zavod MOVIT, od leta 2010 pa Zavod MOBIN (danes SLOAM, Agencija za mlade).

Prvi korak zakonodajnega urejanja področja mladinske politike oziroma mladinskega sektorja je bil storjen leta 2000 s sprejemom Zakona o mladinskih svetih (dalje ZMS), ki je uredil položaj, delovanje, dejavnost ter financiranje Mladinskega sveta Slovenije (MSS) in mladinskih svetov lokalnih skupnosti. Potreba po sprejemu zakona je nastala zaradi neurejenega statusa MSS-ja in njegove pravne subjektivitete, kar je vplivalo na njegovo nezmožnost črpanja proračunskih sredstev.² Takratna zakonodaja namreč MSS-ju ni omogočala možnosti pridobitve pravne subjektivitete, predvsem zaradi povezave med članicami, organiziranimi

² MSS se je znašel v kritičnem položaju zaradi blokade finančnih sredstev na njegovem računu, kasneje pa mu je bil po izbrisu iz registra bančni račun celo ukinjen.

v skladu z zakonom o društvih in političnih strankah, saj so bili v MSS vključeni tudi podmladki političnih strank (Škulj, 2016). Za premostitev te pravne vrzeli se je mladinske svete vzpostavilo kot pravne osebe *sui generis*, poleg tega pa je kot osnovni razlog za sprejem zakona predlagatelj tudi navedel, da se otrokom in mladini, ki so organizirani v različnih organizacijah in tvorijo mladinski svet, s tem omogoči določanje in izražanje skupnih stališč in dejavnosti ter zagotovi ustrežnejši status organiziranih oblik izražanja skupnih interesov sodelujočih mladinskih organizacij v javnosti (Poročilo k predlogu zakona o mladinskih svetih, 2000). Zakon je tako vladi, ministrstvu in drugim državnim organom ter organom lokalnih skupnosti naložil, da morajo pred določanjem predlogov zakonov in drugih predpisov, ki neposredno vplivajo na življenje in delo mladih, o tem obvestiti MSS oziroma mladinske svete lokalnih skupnosti (ZMS, 2000, 6. člen). Vendar pa ZMS razen urejanja položaja mladinskih svetov širšega področja mladinske politike in mladinskega sektorja ni urejal in prav tako ni postavil nobenih s tem povezanih opredelitev.

Pričetek sistemskega urejanja mladinske politike in vstop v EU

Prelomnico v procesu urejanja mladinske politike v Sloveniji predstavlja leto 2005, ki je bilo zaznamovano z objavo Strategije Urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010. Ta predstavlja prvi celoviti dokument, ki je začel urejati mladinsko politiko v Sloveniji in je definiral osnovne pojme ter opredelil ključna področja mladinske politike z oblikovanimi cilji, ukrepi in programi na posameznih področjih za izboljšanje pogojev za mladinsko delo. Strategija je v svojem jedru primarno zajemala ukrepe in programe na področju vertikalne mladinske politike, torej tista področja, ki so lastna prostoru mladine in mladinskega dela, vendar je hkrati s svojo vizijo za prihodnji razvoj mladinske politike v Sloveniji tudi izkazovala ambicijo razvoja v smeri horizontalne mladinske politike. To se zrcali predvsem v postavljenih temeljnih strateških ciljih mladinske politike v Sloveniji, ki so bili zapisani v Strategiji (Urad RS za mladino, 2005), saj se med drugimi pojavi sledeča zahteva: »mladinsko politiko vključiti v vse državne politike, ki v svojih strategijah, državnih programih ali pripravi pravnih okvirov posebej obravnavajo tudi populacijo mladih«. Tako strategija tudi izpostavlja vertikalno in horizontalno os oblikovanja in izvajanja mladinske politike, ko opredeljuje, da v horizontalno raven spadajo ukrepi, ki so sicer sestavni del drugih politik, vendar želi država s posebnimi ukrepi še zlasti zagotoviti spodbujevalne okoliščine za lažjo integracijo mladih v družbo (stanovanjska politika, politika zaposlovanja itd.). V vertikalno pa spadajo ukrepi, ki so prvenstveno lastni prostoru mladine in ki so namenjeni spodbujanju vključevanja mladih v mladinsko delo, zagotavljanju pogojev za izvajanje mladinskega dela ter izdelavi in oblikovanju osnov za določanje ciljev in ukrepov na področju mladinske politike (prav tam).

Urad si je zadal nalogo, da spodbuja kvaliteto in prepoznavnost mladinskega dela v Sloveniji, krepí povezovanje različnih subjektov mladinskega dela ter povečuje mobilnost znanja, idej in ljudi (Urad RS za mladino, 2005). Politično in vsebinsko izhodišče strategije so bili nekateri temeljni slovenski in evropski strateški dokumenti in procesi, med katerimi gre posebej izpostaviti belo knjigo Evropske komisije *Nova spodbuda za evropsko mladino* in *Evropski mladinski pakt*. V strategiji so bili prvič tudi celostno podane nekatere definicije temeljnih

pojmov (mladost, mladinsko delo, mladinska politika, mladinska organizacija in organizacija za delo z mladimi). Poleg opredelitve temeljnih pojmov so v strategiji opredeljeni tudi dejavniki mladinske politike na nacionalni in lokalni ravni, ki jih gre razumeti v smislu prepoznave ključnih akterjev. Med slednje so na nacionalni ravni umeščeni Mladinski svet Slovenije, koordinatori različnih področij (Zavod MOVIT, Zavod MISSS, Mladinska mreža MaMa), mladinske organizacije in organizacije za delo z mladimi, na lokalni ravni pa mladinski centri, mladinski sveti lokalnih skupnosti, lokalne mladinske organizacije in mladinske pobude ter lokalni odbori za mladino (prav tam). Da strategija predstavlja začetek celovitega in sistematičnega urejanja področja mladinskega sektorja in mladinske politike v Sloveniji, potrjuje tudi to, da jo je urad označil kot »živi« dokument, katerega namen je, da služi kot platforma za nenehno javno razpravo, s katero bi dosegali čim višjo stopnjo družbenega soglasja o njenih ciljih in sodelovanja pri njenem uresničevanju. O uspešnosti cilja odpiranja razprave o razvoju mladinske politike lahko sklepamo predvsem na podlagi izida te razprave, ki močno določa mladinsko politiko danes.

Oblikovanje in sprejem krovnega zakona

Prvi koraki, ki so sledili uresničevanju ciljev strategije po sprejetju v letu 2005, so bili storjeni še istega leta z začetkom procesa priprave krovnega zakona o mladini. URSM je septembra 2005 pri Pravno-informacijskem centru nevladnih organizacij (dalje PIC) naročil in financiral pripravo primerjalnopravne analize in predloga zakona za sistemsko ureditev mladinske politike in mladinskega dela. Za podporo delu PIC-a je bila s strani urada ustanovljena tudi delovna skupina, sestavljena iz predstavnikov urada, predstavnika Skupnosti občin Slovenije, predstavnikov PIC-a in MSS-ja (Rakar in drugi, 2011). Primerjalnopravna analiza in teze za zakon, ki jih je pripravil PIC, so bile na delovni skupini obravnavane že marca 2006, kjer so se dogovorili o določenih dopolnitvah, ki jih je PIC vnesel in nato posredoval uradu, ta pa naj bi, po dogovoru na delovni skupini, te teze predstavil pristojnemu ministrstvu ter jih nato poslal v razpravo organizacijam v mladinskem sektorju. Prvi osnutek zakona je nato nastal jeseni 2006 in bil predmet razprave na posvetu, ki ga je v ta namen organiziral URSM, vendar osnutek ni bil deležen podpore, kar je povzročilo popolno zamrtje procesa (Rakar in drugi, 2011). Proces je v letu 2007 želel obuditi MSS s pripravo svojega predloga zakona z naslovom *Mladina je zakon*, ki prav tako ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Proces se je ponovno obudil v letu 2008, ko mu je politično podporo namenila na novo ustanovljena vladna koalicija po volitvah v Državni zbor, ki je na pobudo političnih podmladkov koalicijskih strank (Rakar in drugi, 2011) v koalicijsko pogodbo zapisala naslednje zaveze: da bo sprejet zakon o mladinskem delu in mladinski politiki, ki bo predstavljal podlago za nacionalni program na področju mladine; da bo URSM iz Ministrstva za šolstvo in šport prenešen na nivo vladnega urada in bo dobil nalogo medresorskega usklajevanja vprašanj pomembnih za mlade; in da bo vzpostavljen Svet Vlade RS za mladinska vprašanja (Koalicijski sporazum, 2008). Na podlagi izkušenj preteklih priprav zakonodaje in novih spoznanj se je oblikovalo stališče, da se oblikuje zakon, ki bo z namenom zagotovitve potrebnega konsenza čim ožji, pa še vedno zadosten za zagotovitev temeljne podlage za pripravo nacionalnega programa na področju mladine (Rakar in drugi, 2011). Vzporedno s pripravo predloga zakona je bil leta 2009 vzpostavljen tudi Svet Vlade

RS za mladino (dalje SVM), ki je na svoji prvi seji obravnaval predlog in s sklepom pooblastil MSS, da v sodelovanju z uradom za mladino opravi preliminarno razpravo v mladinskem sektorju in na ta način zbere pripombe na zakon (prav tam). Na podlagi pripomb, prejetih s posvetovanj, je urad skupaj z delovno skupino pripravil nov predlog zakona z naslovom Zakon o uresničevanju javnega interesa v mladinskem sektorju (dalje ZJIMS), ki ga je novembra 2009 soglasno potrdil SVM. V vladni proceduri je predlog zakona doživel še nekaj manjših sprememb in bil v začetku leta 2010 poslan v obravnavo v Državni zbor. Zakon je v Državnem zboru prejel široko podporo in bil soglasno sprejet 18. maja 2010.

Kljub temu, da so se pripravljavci zakona odločili za ožjo različico, ta predstavlja pomembno prelomnico v razvoju mladinske politike, mladinskega sektorja in mladinskega dela v Sloveniji ter celovito ureja normativni okvir področja mladine. Predvsem pa je ZJIMS zagotovil podlago za sprejem nacionalnega programa za mladino, kar je izhajalo iz ugotovitve, da ima narava takrat veljavne strategije urada za mladino omejen vpliv, saj je za doseganje širših učinkov in razvoj mladinskega sektorja potrebno ciljno povezati širše polje države in vključiti več resorjev (Besedilo predloga ZJIMS, 2010). Pri pripravi zakona so se pripravljavci ozirali in upoštevali različne strateške usmeritve in dokumente mednarodnih institucij, predvsem Evropske unije in Sveta Evrope, da bi področje mladine čim bolj sovpadalo z mednarodnim kontekstom in procesi, ki se odvijajo na mednarodni ravni. Pripravljavci zakona so pri pripravi upoštevali naslednje dokumente kot podlago: Priporočilo Odbora ministrov državam članicam glede informacij in svetovanja za mlade, sprejetega leta 1990 v okviru Sveta Evrope, Konvencijo o otrokovih pravicah, belo knjiga Evropske komisije Nova spodbuda za evropsko mladino iz leta 2001, ki je določila okvir za sodelovanje na področju mladine; Revidirano evropsko listino o vključevanju mladih v lokalno in regionalno življenje, ki jo je sprejel Kongres lokalnih in regionalnih skupnosti Evrope, Evropsko listino mladinskega informiranja, ERYICA, Rotterdamsko deklaracijo, Priporočila na predloge Evropske komisije o mladinskem programu Mladi v akciji za obdobje 2007–2013, Evropski mladinski pakt ter Revidirano Lizbonsko strategijo.

Poglavitne rešitve, ki jih je sprejem zakona prinesel, so bile tako opredelitev področja mladinskega sektorja, določitev javnega interesa v mladinskem sektorju, izpostavitve nosilcev in subjektov v mladinskem sektorju, opredelitev organov in njihove pristojnosti, določitev pogojev in postopka za pridobitev statusa organizacije v javnem interesu v mladinskem sektorju, okvirna opredelitev vloge samoupravnih lokalnih skupnosti v mladinskem sektorju in določitev obvezujočega strateškega dokumenta – nacionalnega programa za mladino, ki mora vsebovati strateške cilje in ukrepe za njihovo uresničevanje ter je podlaga za sofinanciranje programov v mladinskem sektorju. Zakon o javnem interesu je definiral temeljne pojme, med njimi tudi mladinsko politiko, in sicer na način, da je mladinska politika postala »usklajen nabor ukrepov različnih sektorskih javnih politik z namenom spodbujanja in lajšanja integracije mladih v ekonomsko, kulturno in politično življenje skupnosti in ustreznih podpornih mehanizmov za razvoj mladinskega dela ter delovanja mladinskih organizacij, ki poteka v sodelovanju z avtonomnimi in demokratičnimi reprezentativnimi predstavniki mladinskih organizacij ter strokovnimi in drugimi organizacijami« (ZJIMS, 2010, 3. člen). Definicija je oblikovana v skladu s celovitim razumevanjem mladinske politike, ki zajema celotni spekter ukrepov t. i. vertikalne in horizontalne mladinske politike. Gre torej za usklajen na-

bor politik različnih resorjev za učinkovito in uspešno integracijo mladih v družbo (npr. zaposlovanje, izobraževanje, stanovanjska politika, kultura idr.), ko govorimo o horizontalni mladinski politiki, ter za tiste ukrepe, ki so svojstveni prostoru mladine in mladinskemu delu, ko govorimo o vertikalni mladinski politiki.

Nacionalni program za mladino

Za uspešno uresničitev ambicije celostnega urejanja položaja mladih, ki ga izkazuje definicija mladinske politike, je bilo potrebno zasledovati in uresničiti enega izmed pomembnejših dosežkov ZJIMS, to je nacionalni program za mladino (dalje NPM) kot temeljni programski dokument, ki opredeljuje prednostne naloge in ukrepe, ki so v javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS, 2010, 16. člen). Nacionalni program za mladino v svojih temeljih izkazuje to ambicijo na način, da želi zagotoviti usklajeno izvajanje enotnega in pregledno urejenega sistema medresorskih prioritet in ukrepov, ki naj bi izboljšale razmere oziroma ponudile naslavljanje problemov, ki jih izpostavljajo analize, raziskave ter javna razprava. Značilnost NPM je, da je t. i. horizontalni program, kar pomeni, da združuje ukrepe s področij, ki so v pristojnosti različnih ministrstev na način, da tako ustvarja novo vrednost in zagotavlja usklajenost ter vidnost ukrepov (ReNPM13–22, 2013). Vsebino NPM podrobneje določa ZJIMS (2010, 16. člen) in zahteva, da ta vsebuje programe, finančni načrt s prikazom stroškov in virov, nosilce, pričakovane razvojne učinke in kazalnike merjenja učinkov, obdobja ter roke za uresničevanja tega programa. Nacionalni program za obdobje devetih let sprejema Državni zbor RS na predlog Vlade RS. Slednja mora za podrobnejšo izvedbo sprejeti izvedbene načrte v skladu s sprejetim državnim proračunom, za uresničevanje NPM in predvidenih ukrepov pa so odgovorna posamezna ministrstva. Vlada mora tudi vsaka tri leta Državnemu zboru predložiti delno poročilo o izvajanju NPM z ovrednotenimi rezultati, po izteku obdobja njegove veljavnosti pa zaključno poročilo (prav tam).

Ob sprejemanju ZJIMS je bilo predvideno, da se NPM sprejme v 18 mesecih po uveljavitvi zakona, vendar se je njegovo oblikovanje in dokončno sprejetje zamaknilo in je bil prvi nacionalni program sprejet v oktobru leta 2013, za obdobje do leta 2022. Kljub temu se je sam proces priprave NPM za obdobje 2013–2022 pričel že leta 2009, in sicer z intenzivnejšim raziskovanjem mladine, saj je bilo za

oblikovanje nacionalnega programa potrebno strokovne podlage, ki so temeljile na dejstvih in realnih potrebah mladih. V ta namen se je pričelo s spodbujanjem in financiranjem analiz in raziskav (ReNPM13–22, 2013). Leta 2009 je tako Inštitut RS za socialno varstvo pripravil analizo *Med otroštvom in odraslostjo – Analiza položaja mladih v Sloveniji 2009*, Statistični urad RS pa je pripravil prvi celoviti statistični pregled mladih v Sloveniji z naslovom *Mladi v Sloveniji*. V letu 2010 je bila pripravljena analiza Matrika ukrepov državnih organov na področju mladinske politike, katere cilj je bil, da se opravi evalvacija uspešnosti javnih politik pri reševanju določenih problemov mladine. Prav tako je bila v letu 2010 izvedena analiza Mladinsko delo in mladinska politika na lokalni ravni, katere cilj je bil celoviti pregled in analiza stanja organiziranosti mladinskega sektorja na lokalni ravni, instrumentov za podporo mladinskemu delu ter standardov mladinske politike na lokalni ravni v luči priprav na oblikovanje NPM. Verjetno najpomembnejša v tem sklopu pa je bila raziskava Mladina 2010, ki je ponujala možnost, da so nacionalni program za mladino utemeljili tudi na znanstvenih izsledkih, hkrati pa je ponujala ključne odgovore o spremembah slovenske mladine od leta 2000 (in tudi pred tem) ter tudi nekatere mednarodne primerjave.

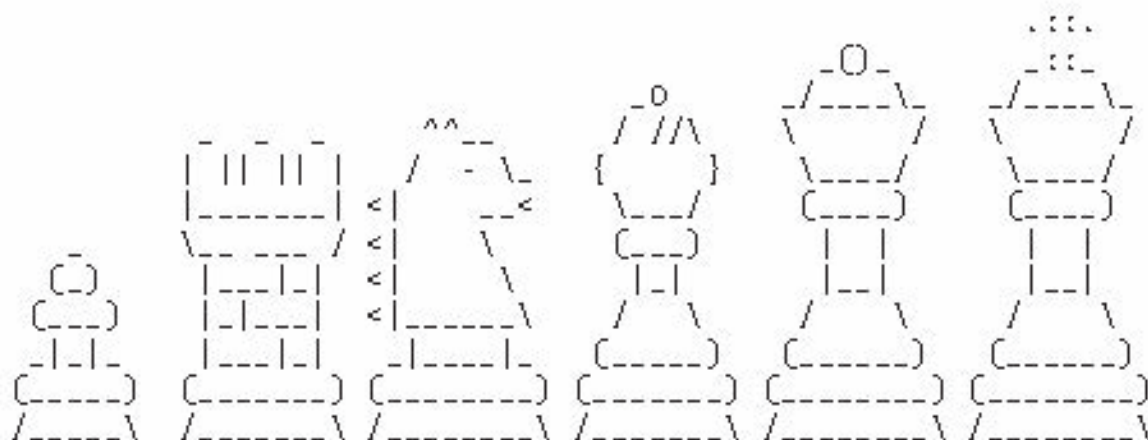
NPM je za razliko od predhodne strategije urada mnogo bolj usmerjen v celostno obravnavo mladinske politike po načelu vključevanja tako t. i. horizontalne kot vertikalne mladinske politike. To izkazujejo tako smernice, na katerih temelji NPM, kot tudi področja, ki jih ta zajema. Gre namreč za naslavljanje področij izobraževanja, zaposlovanja in podjetništva, bivanjskih razmer mladih, zdravja in dobrega počutja, mladih in družbe, pomena mladinskega sektorja ter kulture, ustvarjalnosti, dediščine in medijev. Z ZJIMS in nato z NPM je bil tako v Sloveniji opravljen pomemben korak v naslavljanju položaja mladih, in sicer z integrirano in čezsektorsko mladinsko politiko.

Razkorak med teorijo in prakso

Ureditev mladinske politike v Sloveniji na normativni ravni dobro sledi mednarodnim standardom, ki predstavljajo referenčni okvir za razvoj področja. Specifičnost take mladinske politike pa narekuje doslednost pri njenem oblikovanju in izvajanju, saj je le v tem primeru lahko uspešna in učinkovita. V nadaljevanju ponujamo pregled uspešnosti slovenske mladinske politike pri uresničevanju nekaterih ključnih atributov dobre mladinske politike (strateški pristop, čezsektorski značaj in vključevanje mladih), prav tako pa ponujamo vpogled v razmerja med nacionalno in lokalno ravno ter njunih pristojnostih na področju mladinske politike. Ob tem velja poudariti, da so ostali atributi uspešne mladinske politike, kot sta npr. primerno upravljanje ter mladinska politika, temelječa na dokazih, zajeti v ostalih poglavjih te monografije (npr. o URSM, o raziskovanju na področju mladine, o mladinskem sektorju).

Strateški pristop mladinske politike

Kakovostno mladinsko politiko zaznamuje konkretna in transparentna strategija, ki na najboljši možni način analizira in naslavlja resnične potrebe populacije mladih. Način, s katerim urejamo mladinsko politiko v Sloveniji preko krovnega zakona in strateškega dokumenta v obliki nacionalnega programa, v popolnosti sledi tej usmeritvi, saj so bili z vzpostavitvijo zakonske podlage pripravljeni normativni pogoji za sistemsko in strateško pristopanje k mladinski politiki. Z NPM

Slovenija dejansko sledi vsem korakom v tem procesu od analiziranja položaja mladih, posvetovanja z mladimi, sprejemanja, implementacije in evalvacije. Tudi skozi evalvacijo NPM, ki poteka vsaka tri leta, je ugotovljena njegova strateškost, ki se izkazuje v vplivu na razvoj mladinske politike, saj je NPM pomembno vplival na dojemanje mladih v procesih oblikovanja in izvajanja javnih politik ter ozaveštil ključne deležnike o specifičnih potrebah in interesih te skupine. Nacionalni program postavlja mladino na upravni in politični dnevni red, pri čemer je njegov bistveni doprinos višja stopnja ozaveščenosti o tej pomembni ciljni skupini, kar prispeva k večji stopnji vključenosti mladine v faze načrtovanja, izvedbe in vrednotenja različnih ukrepov s tega področja (Deželan, 2020).

Nekoliko manj uspešen je NPM, ko govorimo o načinih spremljanja in merjenja doseganja ciljev, ki so zastavljeni. Za samo merjenje uspešnosti so na določenih točkah postavljeni kazalniki, ki ne omogočajo realnega merjenja, saj za njimi ne stojijo mehanizmi, ki bi sistematično zbirali potrebne podatke, prav tako pa se pri implementaciji zaveze neenakomerno prelivajo v implementacijo po posameznih resorjih, še posebej na področjih, ki pokrivajo več resorjev. Na pomanjkanje ustreznega mehanizma za spremljanje izvajanja ukrepov opozarja tudi MSS, ki izpostavlja, da je tovrsten mehanizem predviden v krovnih smernicah NPM, vendar se do sedaj te smernice niso izvajale. MSS meni, da sistem, ki bi meril, kako uspešni so ukrepi NPM in v kolikšni se je na njihovi podlagi položaj mladih izboljšal, še ni bil vzpostavljen (Mladinski svet Slovenije, 2020).

Čezsektorski značaj mladinske politike

Mladinska politika v praksi posega na številna področja in je daleč od tega, da bi bila povezana samo z mladinskimi organizacijami kot takimi. Mladinska politika je povezana z mladimi, mladi pa so prisotni v vseh sferah javnega in zasebnega življenja, torej ko govorimo o mladinski politiki, govorimo o politiki, ki zajema vse sfere naše družbe, in jo moramo tudi kot tako obravnavati. V praksi je to izrazito medsektorska politika in kot taka se mora tudi voditi. (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april).³

Prve reference naslavljanja horizontalne mladinske politike lahko najdemo v strategiji urada iz leta 2005, kjer je bila mladinska politika v svoji opredelitvi razdeljena na vertikalni in horizontalni vidik. Vendar pa sama strategija navkljub svoji usmeritvi ni imela statusa horizontalnega strateškega dokumenta, ki bi imel javno veljavo, saj zanj ni bilo ustrezne zakonske podlage. Zaradi tega je bila strategija v svoji končni različici izrazito vertikalno usmerjena in po svoji naravi zelo internega značaja. Z ZJIMS je bila mladinska politika združena v enoten okvir, vendar tudi sam ZJIMS prvenstveno posega v urejanje vertikalne mladinske politike, kar je plod pragmatične odločitve, ki je zagotavljala sprejetje zakona. Zakon sicer ponuja sklic na področje urejanja horizontalne mladinske politike, ki vpliva tudi na druge sektorske politike, in sicer v 5. členu, ki ureja javni interes v mladinskem sektorju. To je predvideno na način, da se javni interes uresničuje skozi vključevanje mladinskega vidika v strategije, politike in ukrepe, ki vplivajo na mlade. Nadalje področje horizontalne mladinske politike podrobneje ureja NPM. S sprejetjem ZJIMS in kasneje še z NPM se je za mladinsko politiko v Sloveniji odprlo pomembno poglavje, saj je to prva prava sistemska priložnost za razvoj horizontalne

mladinske politike, s čimer se začne promovirati tudi njen čezsektorski značaj. Pomembni prvi koraki so bili namreč senzibilizacija vseh relevantnih akterjev o čezsektorskih izzivih mladih. Raziskave, ki so bile izvedene v tej smeri, in podpora pri krepitvi kapacitet, ki je bila zagotovljena primarno na nadnacionalni ravni, so k temu pomembno prispevale. Nekdanji direktor urada tako v tistem obdobju vidi temeljne premike, ki so vplivali na nadaljnji razvoj mladinske politike v Sloveniji. Pri tem pa poudarja, da je bilo to obdobje zelo zaznamovano s spogledovanjem z ostalimi mladinskimi politikami v okviru EU, tudi zavoljo razpoložljivih sredstev, ki jih je EU za to zagotavljala. S tem Debeljak prepozna tudi pomemben premik v mentaliteti dojemanja mladinske slovenske politike »od aktivizma do birokratskega in systemskega urejanja področja mladinske politike« (Debeljak, osebni intervju, 2021, 10. maj).

A kljub dobrim obetom razvoja horizontalne mladinske politike, ki sta jih napovedovala ZJIMS in NPM, danes na področju čezsektorskega sodelovanja zasledimo največ izzivov. Kot enega ključnih izzivov Debeljak izpostavi neobstoj ustreznega sistema, ki bi tovrstne politike nagrajeval. Ker tak pristop ni nagrajen s proračunskimi sredstvi, je uspeh horizontalne politike, v veliki meri odvisen od političnega interesa, ki ji je ali pa ni naklonjen (Debeljak, osebni intervju, 2021, 10. maj). Da ravno politični interes pri razvoju mladinske politike v Sloveniji igra pomembno vlogo, kaže dejstvo, da so se ključni premiki zgodili ravno v obdobju, ko je politika področje prepoznala in ga uvrstila med svoje prioritete. Najbolj jasno se to kaže z uvrstitvijo sprejema zakona in nacionalnega programa ter vzpostavitvijo SVM v koalicijsko pogodbo vlade Boruta Pahorja. Določene tovrstne premike v pomembnosti področja smo lahko zasledili tudi kasneje – v času vlade Alenke Bratušek, ko se je ponudila priložnost za imenovanje državnega sekretarja za mlade in prenos urada neposredno na nivo vlade, vendar se ideja takrat ni realizirala. Kot je dejal Beočanin (osebni intervju, 2021, 15. april):

Mladinci [...] nismo zbrali dovolj energije in smo zamudili priložnost, da bi se uspeli poenotiti okoli posameznika, ki bi to funkcijo opravljal. Spomnim se takratnih besed predsednice vlade, ki je dejala, da naj se zmenimo in da ga bo z veseljem imenovala. Ampak logično je to trčilo na enake politične ovire, kot so sicer prisotne v državni politiki, in mi mladi se nismo mogli zediniti okoli posameznika, ki bi ga potem predlagali predsednici vlade v imenovanje.

Tudi vlada Mira Cerarja je mladim izkazala določeno mero pozornosti, saj je v ta namen organizirala tudi posebno tematsko sejo vlade, na kateri so s svojimi predlogi sodelovali tudi predstavniki mladinskih organizacij, vendar pa to večjega vpliva na sam razvoj mladinske politike ni imelo. Da je politični interes pomemben, ugotavlja tudi Radinja, župan Škofje Loke in nekdanji predsednik Evropskega mladinskega foruma, ko pravi, da (Radinja, osebni intervju, 2021, 9. april):

... je v Sloveniji vse odvisno od politike. Zdi se mi, da je bilo to področje s strani politike podcenjeno. Redko so prišli impulzi s strani nacionalne politike o viziji oziroma o tem, kaj bomo z mladinskim delom in mladinsko politiko. V bistvu imamo srečo, da smo se kot mladinske organizacije in mladinski delavci zgradili bottom up, da danes lahko govorimo o mladinski politiki v Sloveniji.

³ Vir na voljo pri avtorju; velja za vse osebne intervjuje.

V praksi se pomanjkanje medresorskega sodelovanja in slabega razumevanja čezsektorske dimenzije mladinske politike kaže na način, da ko »v same ukrepe posegajo teorije ukrepanja drugih sektorskih politik ter s tem povezani instrumenti, se program kaže kot instrument z omejenim dometom, saj je v najboljšem primeru v preseku, v najslabšem pa v koliziji z drugimi sektorskimi javnopolitičnimi mehanizmi« (Deželan, 2020). NPM lahko na več točkah dojemamo tudi kot lepljenko posameznih področnih politik in ukrepov, ki tudi sledijo lastnim ciljem, logiki izvajanja, poročanja in vrednotenja, in so se v NPM znašli zaradi pomanjkanja vizije pri naslavljanju izzivov mladih in pomanjkanju finančnih sredstev za oblikovanje novih ukrepov (Deželan, 2020; Debeljak, osebni intervju, 2021, 10. maj). Na pomanjkljivo sodelovanje opozarja tudi MSS, ki k pomanjkanju sodelovanja med ministrstvi dodaja še premalo sodelovanja z ostalimi deležniki (Mladinski svet Slovenije, 2020):

V zadnjih letih se mlade umešča med horizontalne politike in se jih vsaj deloma vključuje tudi v prioritete drugih ministrstev, kar vidimo kot pozitivno, a hkrati opozarjamo, da posamezna ministrstva še vedno v nezadostni meri prepoznajo mladinski sektor in ostale ključne deležnike kot relevantne pri oblikovanju, načrtovanju in izvajanju posameznih ukrepov, ki se nanašajo na mlade in mladinske organizacije. Predstavniki mladih pa naj ne bodo samo vključeni v pripravo, temveč naj bodo njihovi predlogi tudi upoštevani.

Kot enega izmed načinov za preseganja težav pri sodelovanju s posameznimi resorji in za krepitev mladinske dimenzije v posameznih sektorskih politikah so bili na predlog mladinskih organizacij sicer uvedeni koordinatorji za mlade v okviru posameznih ministrstev.

V luči premagovanja ovir medsektorskega usklajevanja, s katerimi se pri koordinaciji srečuje urad za mladino, so bile v preteklosti že večkrat izpostavljene ideje o premestitvi URSM neposredno pod predsednika vlade. Si je pa večina sogovornikov enotna, da je urad potrebno okrepiti, tako kadrovsko in finančno kot tudi z vidika njegovih pooblastil. Nekdanja direktorica urada tako ugotavlja, da ima zelo nedefinirano vlogo (Kores, osebni intervju, 2021, 18. maj):

Po tem, kakšne pristojnosti ima urad, je na področju horizontalnih mladinskih politik samo v vlogi koordinatorja. Jaz bi uradu dala večjo težo na področju horizontalnih politik, kar ne pomeni, da bi ostalim ministrstvom odvzemali pristojnosti, ampak enostavno mislim, da bi urad moral narediti več. Nima kapacitet, nima nič, ampak vseeno mislim, da bi moral biti glavni motor, da bi teme mladih spodbujal. Kot koordinator nimaš te moči, da bi lahko stvari spreminjal. V trenutni situaciji je pa vloga urada tudi to, da podpira krovne mladinske organizacije, da so aktivne na področju, ker potem na posamezna ministrstva pridejo ideje ali pritiski, kakor se vzame, iz različnih kotov.

Vključevanje mladih

Osrednja lastnost dobre mladinske politike je zagotovo participacija mladih pri njenem celotnem javnopolitičnem ciklu, torej od oblikovanja, sprejemanja, izvajanja pa do evalviranja. Na normativni ravni se Slovenija tega zaveda in lahko rečemo, da so vzpostavljeni mehanizmi, vendar pa bi bila faza implementacije lahko doslednejša in uspešnejša. Za vključevanje mladih v procese oblikovanja mladinske politike je na vladni ravni vzpostavljen Svet Vlade RS za mladino kot posvetovalno telo, ki opravlja dve funkciji: prvič, opravlja vlogo formaliziranega sodelovanja mladih pri oblikovanju mladinske politike in kot tak tudi predstavlja vrh mladinskega dialoga na nacionalni ravni, ter drugič, deluje v smeri spodbujanja čezsektorskega značaja mladinske politike, saj so v njem zastopani predstavniki različnih mladinskih organizacij na eni strani in predstavniki različnih ministrstev kot predstavniki vlade na drugi. Da pa je to idealna slika zgolj na papirju, se v praksi kaže predvsem skozi neučinkovito delovanje in pomanjkanje interesa za razpravo in odločanje v okviru SVM. Beočanin, nekoč tudi sam član SVM, tako pravi, da je SVM (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april):

... svoje poslanstvo uspel izvrševati do neke mere, do neke pa ne. Namreč, takoj, ko se za mizo, predvsem na vladni strani pojavijo neodločevalci, uradništvo, takrat začne Svet vlade za mladino zgubljati na veljavi, v smislu, da bi bil to nek organ, ki bi lahko bil tudi odločevalski.

Da je slednje izziv, so se zavedali predvsem na strani mladih, zato je mladinska stran predlagala, da bi se politična zastopanost v SVM zagotavljala na najvišji ravni. MSS je tako z uradom in podporo resornega ministra uspel doseči, da se je v SVM začelo imenovati ministre, vendar pa se to ni izkazalo za rešitev, saj se ti v primeru pomanjkanja interesa sej preprosto niso udeleževali niti niso pošiljali zamenjav. Tudi skozi ta primer se je ponovno pokazal pomen politične volje politikov. V luči tega se je v preteklosti za zelo blagodejno izkazala podpora delovanju SVM s strani predsednika vlade, kar je vzbudilo tudi medijsko pozornost. Tako so se kakšne od sej SVM preteklosti udeleževali tudi predsedniki različnih slovenskih vlad.

Eno najpomembnejših vlog pri razvoju mladinske politike mora imeti po načelih dobre mladinske politike tudi krovna mladinska organizacija. In za slovenski primer lahko rečemo, da je Mladinski svet Slovenije prepoznan s strani politike in ga je ta tudi pripravljena vključevati v procese oblikovanja in izvajanja politik. Tako Baumkirher, strokovna sodelavka na MSS-ju, ugotavlja, da »je imel za področje mladinskih politik MSS najpomembnejšo vlogo na strani mladinskih organizacij. Za področje študentov študentska organizacija, pri ostalih politikah in razvoju mladinskega sektorja pa je imel MSS kar osrednjo vlogo« (Baumkirher, osebni intervju, 2021, 15. april). Vendar pa sogovornica prav tako ocenjuje, da so predlogi, ki jih MSS pripravlja, večinoma neuresničeni, pri čemer opozarja, da se »realizirajo določene stvari, če se na njih dovolj dela« (prav tam).

Razmerje med nacionalno in lokalno ravno

Pri pregledu razvoja mladinske politike v Sloveniji se je za pomembno dilemo izkazalo razmerje med nacionalno in lokalno ravno oziroma vprašanje pristojnosti lokalnih skupnosti in države. Ob sprejemanju ZJIMS je bilo v predlogu zakona zapisano (Predlog ZJIMS, 2010):

Upoštevajoč smernice resolucij, ki izpostavljajo odgovornosti in pristojnosti lokalnih ravni do mladih in mladinskega dela, so v besedilu predloga zakona pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi ločene. Lokalne skupnosti bi morale same ugotoviti posebnosti svoje mlade populacije in iz tega izvesti ustrezne ukrepe.

Ta razmejitev je tudi v samem zakonu povsem jasna, saj zakon določa, da so za področje mladine na lokalni ravni pristojne občine. Nekoliko manj jasna je določba o obveznostih, ki jih imajo občine na tem področju, saj področje mladine ni opredeljeno med nalogami občin v okviru Zakona o lokalni samoupravi. Iz tega razloga velja splošno prepričanje, da je razvoj mladinske politike na lokalni ravni v veliki meri odvisen od interesa vsakokratnega župana. Temu pritrjuje Radinja, župan Škofje Loke, ki pravi, da bi bila uvrstitev področja mladine med obvezne naloge občin pozitiven impulz, pri tem pa bi bilo potrebno vzpostaviti potrebne mehanizme, tudi finančne, saj občine pogosto celotno mladinsko politiko v občini financirajo iz lastnih sredstev (Radinja, osebni intervju, 2021, 9. april). Le tako lahko občine začnejo razmišljati o mladih in mladinski politiki kot svoji obvezni nalogi. Seveda so pogledi na to različni, je pa neizpodbitno dejstvo, da so »finančni viri tisti, če bi jih država zagotavljala, ki bi občine spodbudili v to, da bi to področje začele obravnavati bolj celostno oziroma vanj začele vlagati več in hitreje« (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april).

Da je potrebno okrepiti sodelovanje nacionalne in lokalne ravni, se zavedajo tudi ključni akterji na nacionalnem nivoju. MSS ugotavlja in opozarja, da je mladinska politika lahko učinkovita le, če njeno izvajanje poteka v tesnem sodelovanju nacionalne in lokalne ravni, ter da je v tem kontekstu potrebno skupaj določiti sistemsko ureditev pristojnosti in obveznosti občin pri vodenju in financiranju mladinskega dela in politik (Mladinski svet Slovenije, 2020). Sicer je zavedanje o potrebi po tesnejšem sodelovanju med nacionalno in lokalno ravno botrovalo tudi začetku izvajanja projekta *Rastimo skupaj*, ki ga URSM in MSS izvajata skupaj, z namenom povezovanja in krepitev kapacitet na ravni občin za uspešno razvijanje mladinskih politik. K tem naporom je potrebno prišteti tudi projekt *Europe goes local*, ki ga z namenom razvoja mladinskega dela na lokalni ravni izvaja nacionalna agencija evropskih programov za področje mladine MOVIT, prav tako pa tudi program *Certifikat mladim prijazna občina*, ki ga izvaja Inštitut za mladinsko politiko.

Iztočnice za prihodnost:

- Za ciljno usmerjeno in učinkovito (nacionalno) strategijo na področju mladine je potrebno oblikovati elemente nacionalnega programa v sodelovanju z resornimi ministrstvi, saj le zrcalna izhodišča, ki se bodisi ponovijo v resornih strategijah bodisi se prenesejo na nacionalni program, dajejo na voljo celoten implementacijski potencial, ki ga imajo posamezna resorna ministrstva na razpolago.

- Za spremljanje uspešnosti in učinkovitosti ukrepov mladinske politike, predvsem pa nacionalnega programa za mladino, bi bilo potrebno vzpostaviti poseben mehanizem, ki bi bil podprt z ustreznimi podatki za učinkovito merjenje kazalnikov in napredka ter ustrezno raziskovalno in analitično infrastrukturo.
- Potrebno bi bilo vpeljati instrument ocene učinkov na mlade z obvezno komponento participacije mladih v tem procesu (ang. *youth mainstreaming*), s čimer bi se vnaprej preprečevalo različne sektorske politike, ki negativno vplivajo na položaj mladih.
- Z namenom krepitev razvoja mladinske politike na lokalni ravni bi bilo smiselno razmisliti o spremembi zakona o lokalni samoupravi na način, da se področje mladine uvrsti med obvezne naloge občin, hkrati pa se jim za to tudi zagotovi ustrezna sredstva.
- Za uspešnejše uresničevanje nacionalnega programa za mladino in njegovih ciljev bi bilo potrebno okrepiti sodelovanje med odločevalci in oblikovalci politik na nacionalni in lokalni ravni.
- Za krepitev razvoja mladinske politike na lokalni ravni bi bilo smiselno razmisliti o pripravi posebnih programskih in finančnih mehanizmov, ki bi občine spodbujali k razvoju politik na področju mladine.
- Participacija mladih je ključni atribut dobre mladinske politike, zato je potrebno zagotoviti vključitev mladih v oblikovanje in izvajanje javnih politik na način, da bo omogočeno njihovo sodelovanje in soodločanje v telesih za pripravo predpisov in v strukturah, ki posredno ali neposredno bdijo nad njihovim izvajanjem.
- Za uspešnejše medsektorsko sodelovanje bi bilo smiselno vzpostaviti koordinatorje za mlade po posameznih ministrstvih, ki bi imeli jasen nabor nalog in odgovornosti ter zagotovljeno organizacijsko, kadrovsko in vodstveno podporo za nemoteno izvajanje teh nalog.
- Za javne uslužbenke na vseh ravneh, ki se pri svojem delu srečujejo s področjem mladine, bi bilo smiselno organizirati redna usposabljanja s področja mladine, mladinske politike in mladinskega dela.

Viri

- Cink, B. (2016). *Mladinska politika v Sloveniji* (diplomsko delo). <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=92800&lang=slv>
- Council of Europe (2021). *Orodje za samoocenjevanje mladinskih politik*. <https://rm.coe.int/self-assessment-tool-for-youth-policy-slovenian/1680a24353>
- Council of Europe (b. d.). *Youth Department of the Council of Europe*. <https://www.coe.int/en/web/youth/home>
- Council of Europe. (2020). *Council of Europe youth sector strategy 2030*. CM/Res (2020)2, 22. januar. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680998935
- Debeljak, P. (2009). Mladina. V Kajnič, S. in Lajh, D. (ur.), *Evropska unija od A do Ž* (str. 233–236). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Denstad, F. Y. (2009). *Youth Policy Manual: How to develop a national youth strategy*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Deželan, T. (2020). *Vmesna evalvacija Nacionalnega programa za mladino v letih 2017–2019*. [http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e-50034eb54/71a9020e21e01b40c12585fc002a93f5/\\$FILE/EvalvacijaNPM.pdf](http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e-50034eb54/71a9020e21e01b40c12585fc002a93f5/$FILE/EvalvacijaNPM.pdf)

Eberhard, L. (2002). *The Council of Europe and youth. Thirty years of experience*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Evropska komisija. (2001). *Bela knjiga Nova spodbuda za evropsko mladino*. COM (2001) 0681. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex:52001DC0681>

Koalicijski sporazum. (2008). https://www.zares.si/wp-content/uploads/koalicijska_pogodba-2008-11-06.pdf

Kuhar, M. in Leskošek, V. (2008). Mladinsko delo na lokalni ravni: primerjalna analiza petih držav. *Socialna pedagogika*, 12 (4), 325–344. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:do-c-QFOVRRP7/d45b6deb-ebb8-4a6f-96b7-1338e253238c/PDF>

Mladinski svet Slovenije. (2010). *Programski dokument Mladinskega sveta Slovenije »Mladinsko organiziranje«*. http://mss.si/wp/wp-content/uploads/2020/06/organiziranje_web.pdf

Mladinski svet Slovenije. (2020). *Ocena Mladinskega sveta Slovenije o izvajanju Nacionalnega programa za mladino 2013–2022 v letih 2017–2019*. [http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/71a-9020e21e01b40c12585fc002a93f5/\\$FILE/OcenaMSS.pdf](http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/71a-9020e21e01b40c12585fc002a93f5/$FILE/OcenaMSS.pdf)

Mladinski svet Slovenije. (b. d.). Mladinski dialog. <https://mss.si/projekti/strukturirani-dialog/>

Nico, M. (2017). A primary look at secondary data – CSYP in official documents. V Nico, M., Taru, M., Potočnik, D. in Salikau, A. (ur.), *Needles in haystacks: Finding a way forward for cross-sectoral youth policy* (str. 33–43). Strasbourg: Council of Europe and European Commission.

Organizacija Združenih narodov. (2010). *World Programme of Action for Youth*. <https://www.un.org/esa/socdev/nyin/documents/wpay2010.pdf>

Organizacija Združenih narodov. (2013). *United Nations System-wide Action Plan on Youth* (report). <https://www.un.org/development/desa/youth/wp-content/uploads/sites/21/2018/02/Youth-SWAP.pdf>

Pogodba o Evropski uniji, podpisana 7. februarja 1992 v Maastrichtu, v veljavi od 1. novembra 1993, kot jo spreminja Lizbonska pogodba, podpisana 13. decembra 2007 v Lizboni, v veljavi od 1. decembra 2009. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=SL>

Poročilo k predlogu zakona o mladinskih svetih (ZMS). (2000). Odbor za notranjo politiko in pravosodje Državnega zbora RS. Obravnava – hitri postopek. https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/zakonodaja/izbran!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMA-fj08zivSy9Hb283Q0N3E3dLQwCQ7z9g7w8nAwsnMz1w9EUGAWZGgS6G-Dn5BhsYGwQHg-pHEaPFAAdwNCBOPx4FUfNL8gNDQ11VFQEAAXcoa4!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?uid=C12565D400354E68C12568FF002D2D09&db=konzak&mandat=II&tip=doc

Prečiščena verzija Pogodbe o delovanju Evropske unije. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=SL>

Predlog Zakona o javnem interesu v mladinskem sektorju – ZJIMS. (2010). Vlada Republike Slovenije predsedniku Državnega zbora, 11. marec. Prva obravnava. <https://imss.dz-rs.si/IMIS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/d5e8d2e7ab776281c-589c9a53e1da52c5b872fe47d6568cebc1bf2e5c0c2589d>

Rakar, T., Deželan, T., Vrbica, S. Š., Kolarič, Z., Črnak Meglič, A. in Nagode, M. (2011). *Civilna družba v Sloveniji*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2022 (ReNPM13–22). (2013). Sprejeta v Državnem zboru RS, v veljavi od 30. oktobra. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93#>

Siurala, L. (2006). *A European framework for youth policy*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Sporočilo Komisije – Evropa 2020, Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast. (2010). COM(2010) 2020 final, 3. marec. https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SL_ACT_part1_v1.pdf

Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomskemu in socialnemu odboru in odboru regij – *Communication from the Commission to The Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions – An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering, A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities*. (2009). COM(2009) 200 final, 27. april. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:EN:PDF>

Svet Evropske unije. (2009). *Resolucija Sveta o prenovljenem okviru za evropsko sodelovanje na področju mladine (2010–2018)*. 2009/C 311/01. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009G1219(01))

Svet Evropske unije. (2018). *Resolucija Sveta: Strategija Evropske unije za mlade 2019–2027*. 2018/C 456/01. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:456:FULL&from=EN>

Škulj, J. (2016). *Prispevki k zgodovini razvoja mladinskega sektorja*. Ljubljana: Movit.

Taru, M. (2017). Integrated youth policy – Riding the wave of cross-sectoralism. V Nico, M., Taru, M., Potočnik, D. in Salikau, A. (ur.), *Needles in haystacks: Finding a way forward for cross-sectoral youth policy* (str. 33–43). Strasbourg: Council of Europe and European Commission.

Urad RS za mladino. (2005). *Strategija Urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010.: interno gradivo*. Ljubljana: Urad RS za mladino..

Williamson, H. (2002). *Supporting young people in Europe: principles, policy and practice*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Youth Partnership, Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth. (2019). *Youth Policy Essentials*. Strasbourg: Council of Europe and European Commission.

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju – ZJIMS. (2010). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 12. junija. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5834>

Zakon o mladinskih svetih – ZMS. (2000). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 16. avgusta. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2614>

Zakon o skupnosti študentov. (1994). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 15. julija. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO346>